

нансових інструментів. Попереду – розвиток в Україні фінансових ринків та інтеграція країни у європейську і світову економіку. Створення МСБО – справа ще далеко не завершена, а отже, потребує від нас великих зусиль і великої праці.

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Воронова Л.В.

Національний банк України

Інформаційне забезпечення є одним із найважливіших важелів адміністрування як на мікро-, так і на макрорівні. Його удосконалення є вічним питанням.

Усім відомо, що успіх будь-якої справи полягає в першу чергу в правильному виборі шляхів і методів її виконання. Неможливо прийняти оптимальне рішення без необхідної інформації.

Тому з перших років існування в Україні дворівневої банківської системи Національний банк України розпочав роботу, пов'язану зі створенням інформаційної системи, яка б у першу чергу забезпечила його потреби при виконанні регулюючих та наглядових функцій, потреби органів законодавчої і виконавчої влади України, міжнародних фінансових організацій, посольств, центральних банків інших країн, комерційних банків, фінансових установ, науково-дослідних організацій, засобів масової інформації та фізичних осіб, для яких грошово-кредитна й валютна політика НБУ і стан банківської системи є важливими відправними точками їхньої діяльності.

Хочу відзначити, що з чотирьох макроекономічних систем даних, які є основою прогнозування та аналізу економічного розвитку країни, дві – грошово-кредитна і банківська статистика та статистика платіжного балансу – розробляються, підтримуються в актуалізованому стані й розповсюджуються Національним банком України. Інформація, яка базується на зазначених системах даних, необхідна Національному банку України як центральному банку держави для розробки та здійснення грошово-кредитної і валютної політики та контролю за діяльністю комерційних банків.

І, звичайно, відповідна інформація щодо грошового обігу, банківської діяльності, розвитку зовнішнього сектора економіки в Україні необхідна таким міжнародним фінансовим організаціям, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, членом яких є Україна, Банк міжнародних розрахунків у Базелі, центральні та комерційні банки інших держав, іноземні посольства та ін.

Оскільки Україна стала на шлях побудови демократичного суспільства з ринковою економікою відкритого типу, створення передумов для оцінки ситуації в країні, зіставлення її економіки з економіками інших країн світу є сьогодні вкрай необхідним. Отже, прямим обов'язком Національного банку є своєчасне і правдиве донесення необхідної інформації монетарного та банківського характеру до її користувачів, проведення роз'яснювальної роботи щодо інструментів грошово-кредитної і валютної політики та контролю за діяльністю комерційних банків. Розповсюдження підлягає також інформація, яка стосується платіжного балансу України.

Стисло зупинюся на досягненнях інформаційної діяльності Національного банку України.

Основний результат – створення статистики двох макроекономічних систем даних – монетарної і банківської статистики і статистики платіжного балансу. Важлива передумова цього – освоєння методології МВФ, створення національної платіжної системи з використанням передових комп'ютерних технологій і запровадження електронної пошти, що забезпечило збирання та обробку необхідної фінансової і статистичної інформації.

У зв'язку з членством у МВФ і взятими Україною зобов'язаннями з грудня 1992 року НБУ щомісяця подає МВФ зведені балансів звіти Національного банку та комерційних банків, які агреговані за методологією МВФ, а також інформацію щодо процентних ставок і валютних курсів, а з 1994 року – також статистику платіжного балансу України.

Із січня 1993 року виходить щомісячне статистичне видання "Бюлетень Національного банку України", яке з 1998 року видається українською, російською та англійською мовами і яке стало основним провідником інформаційної діяльності центрального банку держави. На початку 1996 року Національний банк України в результаті чіткого розмежування відкритої інформації та інформації обмеженого доступу, власником якої він є, значно скоротив перелік відомостей, опублікування яких обмежується.

Враховуючи вимоги світових стандартів, Економічний департамент ретельно працює над удосконаленням структури бюлетеня.

Так, у квітні 1996 року розпочато видання "Платіжного балансу України" – щоквартального додатку до «Бюлетеня НБУ» українською мовою, у якому подаються табличні матеріали щодо платіжного балансу, друкується аналіз розвитку зовнішнього сектора економіки та впливу поточної економічної політики на його стан. Це видання з 1998 року публікується також англійською мовою, що сприятиме ширшому його розповсюдженню.

Інформаційні видання НБУ доступні широкому загалу. Використання методології МВФ із монетарної статистики та статистики платіжного балансу із запровадженням міжнародних стандартів статистики дало можливість навіть з використанням старого Плану рахунків бухгалтерського обліку в банках започаткувати в липні 1996 року публікацію Сторінки даних України в збірнику МВФ "Міжнародна фінансова статистика" (МФС), яка містить показники грошово-кредитної та банківської статистики починаючи з грудня 1992 року та статистики платіжного балансу починаючи з першого кварталу 1994 року.

Важливим кроком у побудові національної статистики, зокрема монетарної статистики і статистики платіжного балансу, було прийняття 4 травня 1993 року Кабінетом Міністрів України Державної програми переходу України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і статистики. Національний банк підготував ряд документів, які були організаційною основою становлення цих важливих макроекономічних систем даних. Серед них провідне місце посідає затверджене Правлінням Національного банку України у травні 1994 року Концепція побудови банківської і грошово-кредитної статистики та статистики платіжного балансу. У ній визначено цілі, принципи та методи становлення статистики й інформаційної діяльності НБУ, зорієнтовані на міжнародні стандарти.

Наступним етапом розвитку інформаційної діяльності та підвищення її ефективності був практичний перехід банківської системи України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку починаючи з січня 1998 року, що виставило нові вимоги щодо звітності Національного банку України і комерційних банків та програмного забезпечення щодо її збирання та обробки. Цьому передувала напружена підготовча робота в 1997 році щодо нових Планів рахунків бухгалтерського обліку в Національному банку України та в комерційних банках, зорієнтованих на запровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і статистики, а також нових форм звітності.

Реформування бухгалтерського обліку та звітності здійснювалося шляхом зміни старих і впровадження нових економічних категорій і понять статистичного призначення, які використовуються країнами з ринковою економікою. В основу реформування було покладено реальну діяльність банку та створення принципово нових форм накопичення, збору й обробки інформації. З 1998 року фінансова та статистична інформація подається Національному банку України комерційними банками, які мають статус юридичної особи, після відповідної консолідації даних у цілому по комерційному банку. До 1998 року інформація у вигляді форм звітності подавалася безпосередньо філіями

комерційних банків і узагальнювалася Центральною розрахунковою палатою НБУ в м. Києві з виділенням банківського та регіонального зрізу.

Базою формування даних на відміну від форм звітності, які існували до 1998 року, є репозитарій економічних показників, створених у кожному комерційному банку на основі аналітичного та синтетичного обліку банківських операцій. Інформація у вигляді файлів, які сформовані на основі нових форм звітності, подається і обробляється в автоматизованому режимі за схемою, наведеною нижче.

Сьогодні йде процес адаптації нових форм звітності банків до нових Планів рахунків бухгалтерського обліку в банках та оновленого аналітичного обліку.

Національний банк розпочав роботу щодо створення бази даних, що використовується для аналізу загальноекономічної ситуації, стану грошово-кредитного ринку та зовнішньоекономічної діяльності держави. База даних є основою прогнозування показників монетарного характеру і зовнішнього сектора економіки при розробці грошово-кредитної політики НБУ і Державних програм економічного і соціального розвитку України, які опрацьовуються урядом разом із Національним банком України.

Звершується робота зі створення технічних умов для передачі інформації МВФ електронною поштою.

З метою інтеграції банківської системи України в інформаційний простір міжнародного банківського співтовариства, висвітлення й діяльності та підняття престижу України на міжнародній арені Національний банк України в поточному році відкриває свою сторінку в міжнародній комп'ютерній мережі INTERNET.

З цього приводу прийнято два рішення Правління Національного банку України і затверджено структуру та інформаційний зміст Сторінки Національного банку України в міжнародній комп'ютерній мережі INTERNET, яка має такий зміст.

Розділ 5

Платіжний баланс України

Статистика платіжного балансу України

Аналіз платіжного балансу України

Розділ 6

Платіжна система України

Міжбанківські розрахунки

Безготівкові розрахунки в господарському обороті

Розділ 7

Банкноти

Розмінні монети

Ювілейні монети

Розділ 8

Банківське законодавство

Розділ 9

Фінансові ринки

Міжбанківський ринок

Показники ставок міжбанківського ринку

Ринок капіталів

Валютний ринок

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют

Торги на Українській міжбанківській валютній біржі

Розділ 10

Інформаційні, телекомунікаційні та мереживі технології**Національного банку України**

Розділ 11

Нормативні документи

Нормативні документи з питань діяльності банківської системи

Коментарі та роз'яснення з різних питань банківської діяльності

Розділ 12

Матеріали Прес-служби Національного банку України

Офіційні повідомлення

Заяви Національного банку України

Прес-релізи

Розділ 13

Інформація про офіційні видання

Розділ 14

Календар подій

На даному етапі розроблено макет Сторінки, який наповнюється інформацією, іде техніко-технологічна підготовка для передачі даних, і найближчим часом Сторінка НБУ з'явиться в комп'ютерній мережі INTERNET.

Крім того, розглядається питання про укладення договору про співробітництво з Асоціацією з публікації електронної версії всесвітньо відомого журналу «Euromoney» в міжнародній комп'ютерній мережі INTERNET.

«Euromoney» – це провідний журнал світових ринків капіталів, одна з провідних фінансових сторінок у світі з величезним джерелом інформації з питань світової економіки та міжнародних фінансів у системі INTERNET.

Укладення договору з Асоціацією щодо публікації електронної версії журналу «Euromoney» в INTERNET. дасть можливість:

- подання власної інформації на якісно високому рівні (з логотипом, відповідним дизайном) для широкого кола іноземних інвесторів, що сприятиме престижу НБУ;
- інтеграції банківської системи України у світове банківське співтовариство;
- вільного доступу й ефективного засобу отримання актуальної інформації з питань світової економіки та фінансів.

Разом із тим, у створенні надійної і якісної інформаційної бази є немало проблем методологічного, методичного й технічного характеру, а також існує проблема повноти охоплення.

Створення досконалішої монетарної і банківської статистики стримується відсутністю останньої версії «Керівництва з методології монетарної статистики», яке доопрацьовується МВФ відповідно до нових версій Системи Національних Рахунків 1993 року та «Керівництва з методології складання платіжного балансу» (п'ята версія опублікована в 1994 році). Крім того, це лише одна з чотирьох методологій макроекономічних систем даних, яка не була перекладена на російську мову у зв'язку з її доопрацюванням.

Необхідність доопрацювання «Керівництва з монетарної статистики» продиктовано не лише змінами в СНС і у платіжному балансі а й лібералізаційними процесами, які відбулися останнім часом в багатьох країнах світу. Зараз інші фінансові установи виконують операції, які раніше традиційно виконувалися лише банками. І, навпаки, банки почали виконувати функції, які вони раніше не виконували. Це створює труднощі в обрахуванні агрегатів грошової маси.

Не менш важливим, з точки зору методології та якості статистичної інформації, як для України, так і для інших країн світу (і не тільки

з перехідною економікою), є питання достовірності даних.

Вивчення причин кризових явищ у фінансових системах країн південно-східної Азії, яке здійснено МВФ, дало змогу зробити висновок про те, що якість інформації має вирішальне значення, особливо якщо це стосується питань зовнішнього боргу, і в першу чергу довгострокового, офіційних валютних резервів держави та стану банківської і фінансової систем.

На прикладі цих країн видно, що офіційна інформація зазначеного характеру була неадекватною фактичному стану справ. Та питання навіть не в тому, що ця інформація не публікувалась, а в тому, що керівництво цих держав не мало достовірної інформації щодо наявних проблем і тому не мало можливості для прийняття упереджувальних заходів.

Крім того, нам сьогодні вкрай потрібні знання методології відображення похідних фінансових інструментів – деривативів (це форвардні, ф'ючерсні операції та операції своп), з огляду на більш широке їх використання у світовій практиці. Важливість знання методології обліку деривативів визначається необхідністю правильного відображення фактичного стану офіційних валютних резервів держави і своєчасного прийняття упереджувальних заходів з метою вираження її використання. Міжнародним валютним фондом відпрацьовується окремий розділ із цього питання у «Керівництві з методології монетарної та банківської статистики».

Щодо питання повноти охоплення всіх фінансових посередників, які здійснюють операції з грошовими коштами та іншими платіжними засобами, слід відзначити таке.

Відповідно до діючого Закону України "Про банки і банківську діяльність" Національний банк України для виконання регулюючих та наглядових функцій (мається на увазі опосередковане регулювання процесами на грошово-кредитному ринку та виконання функцій банківського нагляду) отримує відповідну інформацію від комерційних банків, яка є основою розробки та підтримання в актуалізованому стані однієї з макроекономічних систем даних – грошово-кредитної та банківської статистики. Однак це – інформація лише банків.

Нині в Україні функціонує велика кількість інших фінансових посередників, які не є банками, але виконують операції з грошима та іншими платіжними засобами. Це кредитні спілки, кількість яких перевищує кількість діючих банків, фінансові та страхові компанії різних видів і форм власності та інші фінансові установи. Вони, звичайно, впливають на ринок капіталу і фондовий ринок, але як індикатор, який не враховується сьогодні Національним банком України при

прогнозуванні та проведенні грошово-кредитної політики. На жаль, у нас до цього часу немає юридичного права на отримання будь-якої інформації від таких фінансових посередників.

Чинне законодавство, яким НБУ керується відносно питань статистики (це – "Закон про статистику" і Закон "Про банки і банківську діяльність"), не передбачає надання Національному банку України звітності зазначеними установами, і це унеможливорює отримання повного фінансового огляду по Україні.

Для виправлення такого становища Національний банк України в проекті Закону України "Про Національний банк України", який у кінці 1997 року прийнято Верховною Радою України в першому читанні, передбачив надання йому відповідної інформації монетарного характеру всіма фінансовими посередниками, створеними на території України, що дасть можливість розробки грошово-кредитної статистики в повному обсязі.

Незважаючи на те, що основи грошово-кредитної статистики та статистики платіжного балансу відповідно до міжнародних стандартів були закладені й визнані МВФ ще в 1996 році як такі, що придатні до опублікування в щомісячному збірнику МВФ "Міжнародна фінансова статистика", перехід банківської системи України з I січня 1998 року на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і звітності в банках потребує удосконалення системи накопичення, збирання та обробки інформації зі статистичною метою, ліквідації дублюючих даних, запровадження єдиних алгоритмів узагальнення статистичних показників. Нині Національний банк України і вся банківська система має на меті доопрацювання нових форм фінансової та статистичної звітності з урахуванням міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і статистики в банках та необхідності запровадження раціонального режиму збирання інформації.

За повідомленням МВФ, Україна віднесена до числа 12-ти країн-членів МВФ, яким приділятиметься особлива увага Фонду в плані подання інформації. З цього приводу передбачається розширення обсягу інформації, яка надаватиметься МВФ. Це також вимагатиме відповідних зусиль усієї банківської системи України з накопичення необхідної інформації та підтримки її в актуалізованому стані.

До проблеми надзвичайної ваги, з точки зору повноти статистичної інформації (і не лише тієї, яка розробляється Національним банком України), відноситься проблема наявності в Україні значних обсягів так званої "тіньової економіки", неврахування якої призводить до викривлення статистичних даних різного напрямку, у тому числі й монетарних показників. Неофіційне використання нелегальним секто-

ром економіки іноземної валюти в розрахунках, у першу чергу долара США, спотворює інформацію щодо створеного валового внутрішнього продукту та справжніх обсягів платіжних засобів в економіці держави і, звичайно, не може не впливати як на рух капіталу на території України, так і на вплив його за межі України. Це створює суттєві труднощі при прогнозуванні та здійсненні Національним банком України грошово-кредитної політики.

Не менш важливим у створенні позитивного іміджу України є питання щодо можливості приєднання України до Спеціального стандарту розповсюдження даних, який схвалено в березні 1996 року Радою директорів МВФ. Це керівний документ з надання економічних і фінансових даних світовому співтовариству для країн - членів МВФ, які мають доступ до міжнародних ринків капіталів або прагнуть його отримати.

Спеціальний стандарт розповсюдження даних вимогливіший щодо Загального стандарту з точки зору таких параметрів, як охоплення, періодичність, своєчасність, якість та достовірність розповсюдження даних, забезпечення доступу громадськості до інформації. Ідеться, звичайно, про розповсюдження не лише статистики двох макроекономічних систем даних, які розробляються НБУ, а й статистики державних фінансів і статистики реального сектора економіки, які розробляються і розповсюджуються відповідно Мінфіном України і Держкомстатом України. Тому це питання повинно вирішуватися на загальнодержавному рівні. Нині до Спеціального стандарту розповсюдження даних приєдналося 45 країн - членів МВФ.

Слід відзначити, що приєднання України до Спеціального стандарту потребує титанічної роботи всіх статистичних органів держави щодо створення метаданих, підвищенню якості й надійності інформації, відпрацюванню потоків збирання та розповсюдження даних відповідного програмного і технічного забезпечення та удосконалення звітності. Лише виконання такого комплексу робіт може забезпечити вимоги Спеціального стандарту розповсюдження даних. Крім того треба мати на увазі, що на міжнародні стандарти бухгалтерії і звітності перейшла лише банківська система України.

Національний банк передбачає розпочати в 1998 році роботу з підготовки метаданих з монетарної статистики і статистики платіжного балансу з тим, щоб бути готовим до передачі інформації в установленому порядку в разі приєднання України до Спеціального стандарту розповсюдження даних. Вирішення цієї проблеми потребує відповідних зусиль з цих напрямів Мінфіну України і Держкомстату України.

ОСНОВНІ ШЛЯХИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Ільїн М.В., к.в.н., Національний банк України

З прийняттям закону «Про банки і банківську діяльність» 20.03.91 офіційно розпочалося створення банківської системи незалежної України. Станом на перше серпня 1998 року в Республіканській книзі реєстрації банків, валютних бірж та фінансово-кредитних установ Національного банку України зареєстровано 219 банків, із них діючих – 185 (27 створено за участю іноземного капіталу, із них 8 – із 100 –відсотковим іноземним капіталом).

Всього в банківській системі на початок 1998 року було 144 тис. працівників. На 100 тис. населення приходиться 284 банківських працівника, це майже у 2 рази менше ніж у Німеччині та ряді інших провідних країн. Хоч необхідно врахувати зміни, які відбуваються у самій банківській технології і, перш за все, її автоматизацію. По-друге, технічне оснащення праці спеціалістів і, нарешті, все більші кошти направляються на підготовку високого рівня фахівців. Тому тенденція на скорочення чисельності банківських працівників спостерігається в цілому у світовій банківській системі і, зокрема, в Україні. За останні 4 роки чисельність банківських працівників в Україні зменшилась на 10 тис., тобто майже на 7 %. Це наочно видно з динаміки чисельності працюючих в банківській системі України у 1992–1997 роках, представленої на рис.1.

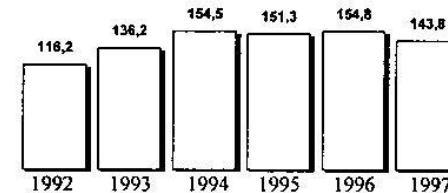

Рис.1 Динаміка чисельності працюючих в банківській системі України (тис. чоловік).

Аналогічна тенденція спостерігається в центральних банках провідних країн, зокрема в Дойче Бундесбанку, Банку Франції. Таку політику проводить і Національний банк України, хоч і продовжується період його становлення.

Отже можна зробити висновок – світова банківська система, в тому числі і України чітко взяла курс на висококваліфікованих спеці-